MONITOR
Na R. P. 1768.
Nro. LX.
d. 27. Lipca.

Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor.

Seneca Trag.

O Maxymach fundamentalnych Rzeczy-Pospolitey, Monarchii y Despotyzmu.

TA ieſt rożnica między naturą rządu á maxymami onego fundamentalnemi, iż natura ieſt to

co go postanawia w tym w ktorym iest stanie; fundamentalne zaś *principia* rządu są pobudkami dla ktorych postanowiony iest.

Rządu Demokracyi maxymą fundamentalną wzruszaiącą wszystko powinna bydź iedynie cnota.

Greccy Politykowie żyiący w swobodnych prawach nie uznawali innego wsparcia rządow swoich zawołanych nad Cnotę, u naszych Statystow: Handel, bogactwa, zysk, intraty, są filarami Państwa, o cnocie y wzmianki nie masz.

Kiedy Dyktator Sylla złożywszy Urząd, chciał Oyczyznie swoiey Wolność przywrocić, daremne były żądania iego, ponieważ iuż była w Rzymianach cnota wygasła; że

że zaś coraz bardziey w tym Pań-ſtwie na niey zbywało, ile razy chciało ſię wydźwignąć z niewoli, gubiło Tyranow w ſzczegulnośći, ale znieść z ſiebie Tyrannią iuż nie było w iego mocy.

W Aryſtokracyi do wzruſzenia cnota ieſt dzielną nie tak iednak iako w rządach Demokratycznych. Umiarkowanie duſzą ieſt obydwu tych rządow, takowe iednak ktore nie z gnuśnego umyſłu ale z chwalebney wſtrzemięźliwości pochodzi.

W Monarchiach Polityka zwykła iedynie ſposobić Obywatelow do dzieł wielkich ponętą dyſtynkcyi y honoru, cnotę ile możności od tych pobudek odſtręczaiąc. Niech nieobraża nikogo to com

powiedział, dzieie całego świata zá mną świadczą. Wiem iż nie iest rzecz rzadka widzieć Monarchow cnotliwych, ale o poddaństwie w powszechności mowić tego nie można. Do tym zaś lepszego tego co się namieniło zrozumienia wiedzieć należy, iż mowi tu się szczegulnie o cnocie polityczney, ktora w ten czas tylko wchodzi w obyczayność, kiedy się do publicznego dobra nakłania y ściąga. Naydowodnieyszym zdania wyżey wyrażonego poparciem życie Dworskie y przymioty, ktore Dworownikom po wszystkie czasy dawano. Ambicya w prożnowaniu, podłość w dumie, chęć zbogaceniu się bez pracy, nienawiść prawdy, zdradziectwo, złamanie obowiązkow, wzgarda przymiotow Obywatel-

skich

ſkich, zabiegi aby wmowić w Pana bezprawie, kunſzt aby z iego ſłabości korzyſtać, â bardziey nad to wſzyſtko uſtawiczne z cnotliwych ſzydzenie, ſkładaią po większey części niedoſtatecznie ieſzcze tu określony ich charakter.

Powab zagrzewaiący wſzyſtkich w Monarchicznym rządzie ieſt honor, to ieſt godności znamienite, Urzędy, Szlacheſtwo, zgoła to wſzyſtko co rożni od gminu y przeraża nieiakim blaſkiem oczy ludu zadziwionego. Ządanie tych ſtopniow ieſt naydzielnieyszą rządu tego ſprężyną.

Jako zaś w Rzeczy Poſpolitey Cnota, w Monarchiach honor, tak w Jedynowładztwie boiazń wſzyſtkiemi

kiemi

kiemi umysłami zupełnie władnie. Dobre mienie y życie poddanych w nieustannym zostaią niebespieczeństwie pod rządem Jedynowładzcy; niewinność, zasługi nie są dostateczną twierdzą od okrucieństwa, zazdrości lub chciwości rządzącego, tym straszniey szego częstokroć, ile że chcąc się ubespieczyć á niemogąc bydź pewnym o przywiązaniu y wierności poddanych, musi czasem dawać przykłady srogości, dla wkorzenienia boiaźni w serca poddanych, z gwałtowną odrazą dźwigaiących obmierzłe iarzmo.

Takowe rządow troistych wyżey odemnie wspomnionych są maxymy albo raczey *principia* ktore ie wzruszaią, nie idzie iednak zatym iż w każdey Rzeczy-Pospolitey

wszyscy

wſzyscy ſą cnotliwi, ale że powinni ſzczegulnieyszym ſposobem oprocz innych każdemu przez Religią y obyczayność przepisanych mieć cnoty polityczne, zaſadzaiące ſię na miłości Oyczyzny, y przeniesienia iey dobra nad wſzyſtko. Nie idzie wzaiem y to, iż w niektorych Monarchiach ſam honor rządzi, á w Jedynowładztwie boiazń, ale że tego rząd każdy z tych w ſzczegulności po obywatelach wyciąga.

w Drukarni Mitzlerowſkiey
Korpuſu Kadetow
Za pozwoleniem Starſzych